

Matkoiltani Keski- ja Itä-Aasiassa vuosina 1909 ja 1911.

Kirj. J. G. Granö.

Matkustus Amurinmaassa ja Japanissa vuonna 1911.

TERRA

1913

GEOGRAFISKA FÖRE-
NINGENS

TIDSKRIFT

TJUGUFEMTE ÅRGÅNGEN

MAANTIETEELLISEN
YHDISTYKSEN

AIKAKAUSKIRJA

KAHDESKYMMENESVIIDES
VUOSIKERTA

HELSINGFORS 1913
HELSINGFORS CENTRALTRYCKERI

HELSINKI 1913
HELSINGIN SENTRAALIKIRJAPAINO

Näköispainos ntamo 2012

ISBN 978-952-215-324-1

Valmistaja:

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

www.ntamo.net

Matkoiltani Keski- ja Itä-Aasiassa vuosina 1909 ja 1911.

Kirj. J. G. Granö.

Matkustus Amurinmaassa ja Japanissa vuonna 1911.

Kesällä 1911 sain tilaisuuden käydä Siperian »Kaukaisessa Idässä» ja Japanissa. Isäni, rovasti J. Granö, joka toimii Siperian suomalaisten pappina, sai nimittäin syksyllä 1910 hallitukselta toimeksi käydä Itä-Siperiassa selville ottamassa, missä määrin siellä löytyy unohduksiin joutuneita suomalaisia, erittäinkin entisiä pakkotyöläisiä, ja minkälainen heidän tilansa on, jotta voitaisiin pitää heistä jonkunlaista huolta. Lähtiessään tälle pitkälle, kauas varsinaisen toiminta-alueensa ulkopuolelle ulettuvalle virkamatkalle, pyysi hän tämän kirjottajaa mukaansa matkatoveriksi.

Matka alkoi oikeastaan Krasnojarskista, missä Suomesta saapuen tapasin Verhne-Suetukin siirtolasta tulevan isäni. Koska kumminkin edellisissä matkakertomuksissani on ollut kysymys Baikalin länsipuolella olevista, rautatietä ympäröivistä Siperian osista, alotan kuvaukseni Transbaikaliasta.

Nertshinskissä.

Nertshinsk, Itä-Siperian samannimisen rangaistusalueen keskupaikka, on Amurin lähdejoen Shilkan latvoilla, kaukana Aasian mantereen syrjäisimmässä osassa. Se on unohdettu paikkakunta; kaukana ovat Länsi-Siperian liikekeskukset ja

kaukana on suuri valtameri. Laivaliike Amur-joella ei myöskään uletu Nertshinskiin, vaan päättyy muutamia satoja kilometrejä alempana, Sretenskiin. Viimemainittuun kaupunkiin päättyvän, suuresta Siperian rautatiestä haarautuvan sivuradan välityksellä on Nertshinsk muun maailman yhteydessä.

Pitkä rautatiematka oli takanamme, kun saavuimme Nertshinskiin eräänä kauniina kesäkuun aamuna. Olimme nähneet Länsi-Siperian ruohoiset aavikot, komean Irkutsk-kaupungin ja suuren Baikalin, joka on Pohjanlahtea pitempi ja Suomen meriä monin verroin syvempi, ja jonka laaja vedenpinta, rantojen kukkivat *Rhododendron*-pensaikot ja jylhät, vielä lumenpeittämät reunavuoristot olivat unohtumattomasti mieliimme jääneet. Olimme eräänä kauniina kuutamoilta kulkeneet mainitun järven Mongoliasta tulevan lähdejoen Selengan poikki — sen mäntymetsää kasvavat, hiekkaiset rannat olivat minulle viime mongolianmatkaltani tutut — ja sitten matkustaneet Jenisei-Selengan jokialuetta rajottavan vedenjakajan, Jablonovyi-vuoriston yli Amurin alueelle. Vuoriston rinteillä kukki juuri metsäomenapuu (*Pyrus baccata*), joka todennäköisesti on vuoristolle antanut sen venäläisen nimen. Burjatit sanovat sitä »tasapainon vuoristoksi», koska se vedenjakajana ikäänkuin pitää tasapainossa Jenisein, Lenan ja Amurin suuret vesistöalueet.

Nertshinskin ympäristöissä kohoavat joka taholla loivat, hiekkaiset mäet. Kevätkesästä ovat rinteet kauniin vihreän aroruohon peitossa. Siellä täällä näkyy yksitellen tai pienissä ryhmissä kasvavia valkokukkaisia omenapuita tai matalampaa pensaskasvullisuutta. Korkeimmilla huipuilla kasvaa havumetsää. Kaupunki on ulkomuodoltaan samanlainen kuin muut Siperian pikkukaupungit. Leveiden suorien katu-
jen ja laajojen toriaukeamien varsilla on mataloita puutaloja; siellä täällä, erittäinkin kauppatorin läheisyydessä, näkee kivirakennuksia. Erikoisuutena ovat hiekkaiset kadut. Ihmiset käyvät kesäisin enimmäkseen hiekkankarvaisissa vaatejalkineissa, sillä mustien kenkien kiillottaminen olisi turhaa

vaivaa. Ajaminen kaduilla on niin raskasta, että pika-ajureilla on parihevoset kärryjensä edessä. Pölyävästä hiekasta eivät nertshinskiläiset talveksikaan pääse, sillä lunta on huolimatta alhaisesta lämpötilasta usein ainoastaan nimeksi.

Nertshinsk on kuollut kaupunki. Ainoastaan kaupankäynti tuottaa jossain määrin eloisuutta kaupungin piirteisiin. Kauppatorilla on aamusin verrattain vilkas liike ja tämän lisäksi on olemassa, samoin kuin useimmissa Siperian kaupungeissa, muutamia n. s. universaalikauppoja, joissa käy paljon ostajia ympäröivältä maaseudulta. Näissä kaupoissa saa kaikkea mitä taloudessa tarvitaan, sekä ruoka-aineita ja talouskapineita että vaatetavaraa ja valmiita pukimia. Eräs tällainen kauppa on siinä suhteessa mainittavan arvoinen, että sitä kokonaisuudessaan hoitaa isänsä nimessä nuori, 24-vuotias slovakki-neiti Unkarista. Ihmetellen panimme merkille miten hyvä järjestys ja kuri vallitsi suuressa, kaksikerroksisessa kivitalossa ja miten 25-henkinen palveluskunta oli oppinut viivyttelämästä tottelemaan nuoren emäntänsä pienimpiäkin määräyksiä. Ettei tällainen työtaakka kumminkaan soveltunut nuorelle, vaikkakin tarmokkaalle naiselle, kävi selväksi siitä, että neiti Duchai omien sanojensa mukaan iltasin seisautti seinäkellonsa, jotteivät sen naskahdukset hänen hermojansa rasittaisi. »Olen kumminkin iloinen voidessani isääni auttaa», sanoi hän; »olen lapsuudestani oppinut työtä tekemään ja työtä rakastamaan».

Niin jokapäiväiseltä kun Nertshinsk ensi silmäykseltä tuntuukin, on siinä kumminkin jotakin, jota ei ole monella samankokoisella eikä suuremmallakaan kaupungilla Siperiassa; sillä on lähes 400-vuotta kestäneen olemassaolon historia. Nertshinsk perustettiin jo v. 1650. »Vanha kaupunki» kirkkoineen ja rappeutuneine taloineen on nykyisen aseman luona, muutaman km:n päässä »uudesta kaupungista». Rangaistusalueen keskuspaikkana tuli se pian tärkeäksi kaupungiksi. On ollut aikoja, jolloin se pakkotyöpaikkana paljon nykyistä laajemmalti on kammolla mainittu. Se oli kuin pääkaupunki erikoisessa, eristetyssä aluessa, jonka väestön

muodostivat alkuasukkaat — burjatit ja tungusit — sekä vangit. Kuvaavana esimerkkinä tästä eristymisestä mainittakoon, että kerrankin eräs rangaistusalueen päällikkö, riitauduttuaan Irkutskin kenraalikuvernööriin kanssa, ryhtyi suorastaan sotaan jälkimäistä vastaan. Mukanaan pyssyt ja kanunat lähti hän punapukuisen, tunguuseista kokoonpannun husaaripataljoonan etunenässä marssimaan Irkutskia kohti. Retki päättyi kumminkin huonosti: kapinan johtaja vangittiin Selengan varrella olevassa Verhne-Udinskissa ja sotajoukko hajotettiin.

Turhaan haimme Nertshinskissä vanhoja suomalaisia pakkotyöläisiä. Ne, jotka mahdollisesti vielä elävät, kulkevat hajallaan venäläisissä kylissä, joten on mahdotonta saada heistä tietoja. Sen sijaan tapasimme erään miehen, joka oli vapaaehtoisesti tullut v. 1896 Siperiaan rautatie-rakennustyöhön — suurta Siperian rataa rakennettaessa — yhdessä parinsadan muun suomalaisen kanssa. Rautatien valmistuttua oli joukko hajaantunut. Suurin osa oli palannut takaisin kotimaahan. Jäätyään näin yksin venäläiseen ympäristöön oli mies, syntyisin lounais-Suomen ruotsalaisia, puoleksi venäläistynyt. Viidentoistavuotisen Siperiassa olonsa aikana oli hän niihin määrin unohtanut äidinkieltä, että hän mieluummin esitti ajatuksensa venäjänkielellä ja venäläisin elein. Kouriintuntuvan selvästi huomasi tämän miehen tilasta, mitä merkitsee kulttuuriyhteys isänmaan kanssa. Muistivat mieleemme Länsi-Siperian suomalaiset. He ovat eläneet venäläisessä ympäristössä jo sata vuotta ja sittenkin pysyneet täydellisesti suomalaisina. Tämän ovat etupäässä suomenkielinen kouluopetus ja uskonnollinen kasvatus saaneet aikaan. Yllämainittu Nertshinskin suomalainen ei olisi tahtonut suomalaista pappia tavatakaan. »Mitä minä papilla teen», sanoi hän venäjäksi, »sydän on minulla rinnassani, poliisin kynsissä en ole koskaan ollut». Ennen pitkää keskusteli hän kumminkin huomattavalla luottamuksella isäni kanssa ja oli iloinen kun hänelle luvattiin kirjoja lähettää.

»Älkää kumminkaan lähettäkö vanhoja kirjoja», huomautti hän, »sillä vanhat kirjat olen kaikki lukenut».

Nertshinskin pölyisiä katuja kävellessään kiinnittää tulija pian huomionsa suureen valkoiseen, ruhtinaallisen komeaan kivitaloon, joka kohoa torin reunalla, kaupungin huonosti hoidetun puiston läheisyydessä. Ettei rakennus ole vankila tai jokin muu samanluontoinen rakennus, näkee ensi silmäykseltä. Pääsivustan suuret, osaksi lasimaalauksilla varustetut ikkunat kuuluvat nähtävästi avaraan juhlasaliin; oikealla on kotikappelin kaltainen sivurakennus, vasemmalla sivustalla lasiseinäinen kukkaishuone. Suuri tuuhea puutarha näkyy rakennuksen takaa.

Tämä palatsi puistoineen — Nertshinskin suurin nähtävyys, jonkalaista ei olisi luullut löytyvän pienessä siperialaisessa kaupungissa — on kuulunut muutamia vuosia sitten kuolleelle Butin-nimiselle venäläiselle miljoonamiehelle, joka, koottuaan suuria rikkauksia kultakaivosten ja kaupan välityksellä, aikoinaan hallitsi itsevaltiaan tavoin ei ainoastaan Nertshinskiä vaan koko Transbaikaliaa. Hänen liikkeensä haaraosastoja oli kaikkialla, hänen valppaat asiamiehensä pitivät huolen siitä, että kaikki kilpailu jo alkuunsa sammui. Nertshinskistä tuli muutamaksi vuosikymmeneksi raharuhtinaan hovikaupunki Vankila ja dekabristien rakentamat puutalot eivät enää olleet, kuten ennen, määrääviä kaupungin ulkomuodossa. Suuria kivirakennuksia kohosi katujen varsille. Huviseurueiden humina ja orkesterien soitto kuului myöhään yöhön puistoista ja rikkaiden asunnoista.

Mutta kuinka pian katoaa tuollainen komeus! Nyt on ainoastaan neljä vuotta kulunut Butinin kuolemasta, ja minkälaiseksi ovat käyneet hänen talonsa ja puutarhansa! Seinistä lohkeilee valkoinen kalkkikuori ja portaista putoilevat tiilikivet. Hyvin hoidettu kirjasto ja museo on huoneustossa, joka kantaa nimeä »kaupungin museo» ja jossa mitä suurin epäjärjestys vallitsee. Eräänä iltana kävimme Butinin puutarhaa katsomassa. Oli kuin olisi astuttu sadun unhoitettuun tarhaan. Käytävät kasvoivat rikkaruohoa, aitaukset

olivat rikki, istutukset hoitoa vailla ja vesijohto epäkunnossa. Mutta sittenkin on puutarha kaunis, tuossa rappeutuneisuudessa on jotakin runollisen surunvoittoista. Parailaan kukkivat omenapuut ja orapihlajat lumivalkoisina, käytävät ovat pudonneitten terälehtien peitossa. Pensasistutukset ovat levinneet aukeammille ja kietoutuneet toisiinsa, mutta suuret hongat seisovat vieläkin silmiinpistävän suorissa riveissä, osottaen entisten istutusten suunnitelmaa. Puiden ja pensaiden hämärissä lehvistöissä visertelevät pienet laululinnut. Ränsistyneitä teehuoneita ja paviljonkeja, särkyneitä amoriineja ja Venus-patsaita, kuivillaan olevia suihkukaivoja, akvarioita ja vesialtaita näkee käytävien risteyksissä ja aukeamilla.

Butinin leski elää vielä. Hänen kuoltuaan joutuu talo puutarhoineen kaupungille. Toivoa paremmasta tämän omaisuuden hoidosta ei kumminkaan ole, ainakaan mikäli asia koskee puutarhaa. Siperiassa on yleensä kaikkialla julkisten istutusten hoito aivan laiminlyöty. Nertshinskin nykyinen väivainen kaupunginpuisto on hyvänä todistuksena siitä, ettei täälläkään tule olemaan poikkeusta yleisestä säännöstä.

Muutamia päiviä oleskeltuamme Nertshinskissä — siellä pidettiin helluntaipäivänä saksankielinen jumalanpalvelus — jatkoimme matkaamme junalla Sretenskiin, missä astuimme jokihöyrylaivaan, matkustaaksemme Shilkaa ja Amuria pitkin Blagoveshtshenskiin ja Habarofskiin.

Amuria kulkemassa.

Ollen toisaalta Amurin laivaliikkeen päätekohtassa, toisaalta Siperian rautatien yhteydessä on Sretensk edullisemmassa asemassa kuin Nertshinsk. Elämä kaupungissa on vilkkaampi: laivarannassa, Shilkan oikealla puolen, on kesäisin tavallisesti pitkä rivi aluksia, joiden läheisyydessä hyörii paljon ihmisiä, ja vastakkaisella joen rannalla, missä rautatieasema on, näkee alituisesti tulevia tai meneviä junia.

Sretensk on luonnonihanammassa seudussa kuin Nertshinsk. Kaupungin lähistössä on laakson pohja rehevää niityä, reunoilla kohoo metsäisiä mäkiä. Parisataa metriä leveä joki on kirkasvetinen, kivikkopohjainen ja usein kesäisin niin matala, että laivakulku viikkokausiksi keskeytyy.

Höyrylaivat, jotka Amurilla ja sen lisäjoilla välittävät liikettä, ovat samoin kuin kaikilla Siperian virroilla amerikkalaistyyliiset. Ne ovat laakapohjaiset ja rattailla käyvät, joten ne kulkevat matalassakin vedessä. Sisustukseltaan eivät Amurin laivat ole Länsi-Siperian joilla kulkevien veroisia. Ruokahoito tulee myös jonkun verran kalliimmaksi.

Laivassa, jossa matkustimme Sretenskistä Amurin varrella olevaan Blagoveshtshenskiin, oli aluksi ahdinkoon asti matkustajia. Siinä oli m. m. 250 köyhää tshuvashia Venäjältä, jotka olivat matkalla rautatietöihin Amurin pohjoispuolelle rakennettavalle radalle. Laiva kulki näin ollen suhteellisesti syvässä. Huolimatta siitä, että keulassa kaksi miestä alituisesti mittasi väylän syvyyttä, tarttui se tuon tuostakin karille. Onnettomuuksia ei kumminkaan, ihmeellistä kylläkin, tapahtunut. Kerrankin, kapeaa koskista väylää kuljettaessa, löi veden paine aluksemme jyrkkää virran syömää rantatörmää vastaan. Odotimme koko laivan murskaantuvan, sillä jokilaivat ovat yleensä huonosti rakennetut, Ei sarkynyt kumminkaan muuta kuin toinen ratas ja muutamat sivulaitteet. Sysäyksen jälkeen kääntyi laiva virrassa ja tarttui hiukan alempana karille, missä sitten oli hyvää aikaa korjata sarkyneet osat. — Laivan irrottamiseksi karilta käytettiin aina samaa keinoa: lähetettiin maihin useita venelasteja tshuvasheja, kiinnitettiin köysiä rannalla kasvaviin puihin, ja vedettiin sitten laiva höyryn voimalla matalikolta irti.

Shilkasta ja siihen oikealta puolelta yhtyvistä Argunista syntyy Amur, suurin Pohjois-Aasian Isoon valtameren laskevista joista. Tuhansia kilometrejä virtaa se Venäjän ja Kiinan rajajokena harvasti asuttujen, puutteellisesti tunnettujen seutujen kautta saaden runsasvetisiä lisäjokia sekä

vasemmalta, Siperiasta, että oikealta, Mongoliasta ja Mandshuriasta; 3,000 km:n matkalla on se purjehduskelpoinen.

Shilkan ja ylä-Amurin varrella ovat maisemat kyllä sangen kauniita, vaikka jossain määrin yksitoikkoisia. Rannat ovat kauttaaltaan vuoriset, mutta vuoret ovat joen lähistössä suhteellisesti matalat (50—100 m) ja jokseenkin tasakorkuiset. Laaksojen reunarinteet ovat jyrkät, mutta ylemmissä osissaan on vuoristo loivasuuntaisempaa. Joisto on — toisin sanoin — uurtanut jyrkkäreunaiset laaksonsa vanhaan, pyöreäpiirteiseen vuorimaahan. Tämänkaltainen alue ei voi tarjota katsojalle sitä muotojen monipuolisuutta, mikä alppimaisemalle on luonteenomainen, eikä sillä myöskään ole loppumattomiin tasaisen lakeuden suurenmoisuutta. Mutta sittenkin näkee laivan kannelta paljon kaunista: äkkijyrkästi jokeen ulkonevia niemiä, rotkoisia sivulaaksoja, jylhiä graniittiseinämiä, vedenkulutuksen paljastamia kirjavia kerrossarjoja juura- ja tertiärikaudelta, tuuheametsäisiä liete-saaria j. n. e.

Runsas, laajalle Siperian metsävyöhykkeelle suureksi osaksi vieras metsäkasvullisuus antaa Amurin rannoille erikoisen leiman. Joen lähimmässä ympäristössä on metsä tosin harvaa, sillä rannoilla asuvat venäläiset polttavat joka vuosi aluskasvullisuuden, jottei muodostuisi kuloheinää ja suomuodostumia, missä karjaa ja ihmisiä rasittavilla mäkäräkärpäsillä ja sääskillä on lempipaikkansa. Nyt ovatkin rantarinteet harvapuisia lehtoja, missä maanpinta on lyhyen nurmikon peitossa ja missä puukasvullisuutta edustavat tuuhea mongolialainen tammi ja muuan tummarunkoinen koi-vulaji, jotka eivät mainituista jokavuotisista paloista näy suuresti kärsivän. Kauempana joesta, minne petsäpalot eivät uletu, on metsä niin tiheää, että kulkija saa kiittää onnensa, jos hän löytää karhun polun, jota voi seurata. Täällä kasvaa suurilehtisiä saniaisia, valkokukkaisia piooneja, korkeita akileijoja ja kukonkannuksia; useat köynnöskasvit, kuten eräs viiniköynnöslaji, muuan ukonhattu ja pitkäpiikkinen *Panax sessiliflorum*, kietoutuvat tuuheisiin syreneihin,

näköispainos ntamo 2012

www.ntamo.net